

KÉSZ ORSOLYA

MINDEN LAKÁS MÁSIK TÖRTÉNET

Tóth Krisztina: *Fehér farkas*

■ „ezek itt csak falak, minden lakás másik történet, és az anyém is csak egy a sok közül” – mondja Tóth Krisztina elbeszélője a *Tizenhét lakás* című novellában, miközben rögeszmésen kutatja saját egykori otthonának mását.

A szerző legújabb, *Fehér farkas* címet viselő, tizenhat elbeszélést tartalmazó novelláskötetében feltűnően sok lakástörténet van. Még akkor is, ha épp nem ezekbe a sokszor szűk terű és zsúfolt otthonokba járunk, érezzük a terek fojtogató szorítását, főként mert általában kényszerű együttlétek és viszonyok jelenítődnek meg bennük – egyszerre viszik színre a biztonságosnak hazudott, ismerős és meghitt otthonosságot és a fullasztó, menekülésre ösztönző diszkomfortot. Például a *Vevők* című novellában, amelyben az ügyfelek egy idő után minden határt túllépve veszik igénybe a kiszemelt lakást. Vagy a már hivatkozott *Tizenhét lakás* című történetben, amelynek elbeszélője mániákusan látogatja azokat az eladásra kínált ingatlanokat, melyeknek az alaprajza megegyezik egykori gyerekkori lakóhelyével. Ugyanígy a *Lift* című novellában, amelyben tulajdonképpen annyi történik, hogy egy ismeretlen férfi és nő utazik egy társasház liftjében, ennek minden feszültségével együtt.

Van két ezektől nagyon eltérő novella, a kötetből és általában Tóth Krisztina írói világából is kitűnnek. A címadó *Fehér farkas*, illetve a *Borjú* című szöveg (nem véletlen, hogy éppen két állat szerepel a címekben, és a perspektíva mindkét szövegben két fiatal lányéhoz közelít) olyan világokba vezet, amelyek csak ritkán tárgyai Tóth Krisztina elbeszéléseinek. A kiszolgáltatott gyerek és kiszolgáltatott állat történetei íródnak egymásra, de a szerző

mégsem egyszerűen arról mesél, hogy a vidék, a nyelvtelenség, a szegénység és a kiszolgáltatottság kibírhatatlan, hanem arról, hogy a vidék, a nyelvtelenség, a szegénység és a kiszolgáltatottság helyzetében a gyermekkor kibírhatatlan vagy nincs is. A férfiak-gyerekek-állatok hierarchiája, az erőszak, a brutális elnyomáson alapuló „rend” világa gondosan kidolgozott ezekben a novellákban, mégis hihetetlenül gazdaságos szövegek.

A tizenhat novellának a fele egyes szám első személyű, másik fele egyes szám harmadik személyű elbeszélés. Nem biztos, hogy tudatos, de izgalmasan mutatkozik meg, hogy a jó novellának nem ez a biztosítéka. A *Borjú* című egyes szám harmadik személyű elbeszélés például épp olyan jól működik, mint a *Vevők* egyes szám első személyű története. Ami a kötetben még feltűnő az eddigiekhez képest, hogy Tóth remekül ötvözi a tárcanovella és a klasszikus elbeszélés műfajának poétikai sajátosságait. Az előző, *Párducpompa* című, ötven közéleti tárcát tartalmazó kötet egy szövegtestbe rendezve nem működött olyan jól, mint ahogy valószínűleg az eredeti megjelenés pillanatában, egy hetilapban működött, amikor aktuális társadalmi, politikai eseményekre és érzékenységekre reflektált. Persze felvetett fontos témákat, mint az idegengyűlölet, a szegénység, az autoriter oktatási rendszer, az elvándorlás, a hajléktalanság, a gazdasági kiszolgáltatottság (nem, etnikai stb.), kisebbségiség, de a szövegek egymás mellé helyezve olykor nagyon receptíve és rutinosak lettek, másszor didaktikusak, és az is megesett, hogy újratermeltek bizonyos oppozíciós sémákat. Például a *Huszonöt lépcsőben*, ahol arról olvashatunk, hogy Európa nyu-

gati nagyvárosaiban a villamosvezető ki-nyitotta volna a késve érkező és a jármű után magassarkúban loholó nő számára az ajtót, kivéve Budapestet, ahol ez a vil-amosvezető simán és kajánul elhajt, anélkül, hogy megismernénk legalább utalásszerűen annak a kontextusát, ami-ben egy ilyen helyzet létrejön (például, hogy létezik ez a végtelenül frusztrált vil-amosvezető), nem beszélve a „Nyugaton minden sokkal jobb” sztereotip és bináris kódokat kijátszó tanulságról. Vagy a *Holland süti* című novellában, ahol a propa-gandától megszédített vidéki házaspár csuklóból és zsigerből gyűlöli a menekül-tek, pedig azok valójában csak kissé hippi, de egyébként kedves és mosolygós, az őket rossz szemmel néző idős házasa-párt sütivel kínáló holland turisták.

Éppen ezért tett nagyon jót az új kö- tetnek, hogy a két műfaj ötvözetéből szü- lettek a novellák, ez terjedelemben és írástechnikában is nagyobb teret biztosít- tott. Mégis vannak nagyon forgatókönyv- szerű megoldások. Nem is véletlen, hogy remek kisfilmek készültek az elbeszélé- sekből, hiszen emellett nagyon erős az at-

moszférájuk, sokszor ez hivatott ellensú- lyozni az ötletszerűséget. A tizenhat tör- ténet nagyon emlékeztet Pálfi György *Szabadesés* című, hét lakás történetét el- mesélő filmjéhez, ahol az egymás alatti hét emeleten elhelyezkedő otthonokban élő hétköznapi emberek látszólag hétköz- napi történeteit ismerjük meg – a min- dennapiságukban abszurd és drámai vilá- gokat. Vagy Pedro Almodóvar spanyol filmrendező, forgatókönyvíró *Eszeveszett mesék* című hat történetet feldolgozó szkeccsfilmjéhez, ahol szintén teljesen átlagos figurák hétköznapi helyzetéből kerekedik ki valami rendkívül tragikus, miközben a karakterek hitelesek, emberi- ek, a dramaturgia nagyon jó, és persze ne- vetünk, hogy aztán hirtelen ránk zuhan- jon a cseppet sem vidám felismerés nyo- masztó családi és társadalmi viszonyok- ról, erőszakról, a hatalom működéséről.

„A nyelv hatalom” – hangzik el a *Pár- ducpompa Táncol a nyelv a fürdőszobában* című nyitószövegében. A *Fehér farkas* egyes darabjai valóban élnek ezzel a hata- lommal, és ellenszerűl szolgálnak a nyelv- telenséggel és a szégyennel szemben.

KOLOZSVÁRI ÍRÓI EGYESÜLETEK ÉS IRODALMI LAPOK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN Irina Petraș (szerk.): *Filiala Cluj al Uniunii Scriitorilor 1949–2019*

■ A Romániai Írószövetség kolozsvári egyesülete idén ünnepli fennállásának hetvenéves évfordulóját. Ez alkalomból jelent meg Irina Petraș szerkesztésében a tanulmányokat, visszaemlékezéseket és interjúkat tartalmazó kötet, amelyik al- címében az *Almanahul Literar* (a jelenlegi *Steaua*) folyóirat történetét is ígéri.

A bevezető tanulmányban az íróként, irodalomkritikusként, fordítóként és szer- kesztőként is számon tartott Irina Petraș, a kolozsvári egyesület elnöke foglalja össze a szervezet alapításának körülmé-

nyeit, történetének legfontosabb állomá- sait és jelenlegi céljait. A kötet annak a tö- rekvésnek a jegyében született meg, amit Irina Petraș már 2005-ben, elnöki mandá- tumának kezdetekor megfogalmazott: szükség van a múlt eseményeinek rend- szerezett dokumentálására, a történelmi emlékezet ápolására, archívumok készítő- sére és ezek naprakész adatokkal történő kiegészítésére. Elsőként a kolozsvári kötő- désű írok arcképcarnokát tartalmazó, *Clujul literar: 1900–2005 (Kolozsvári iro- dalmi élet 1900–2005)* című kötet jelent